

Немски порцеланови кукли от XIX век

12 февруари 2015 • Специално издание Изложба

Изложбата продължава от 12 февруари до 31 май 2015

АРТ-КЪЩА
Куклите
www.arthouse-kuklite.com

ва, към която сами да си направят тяло и ушият грехи.

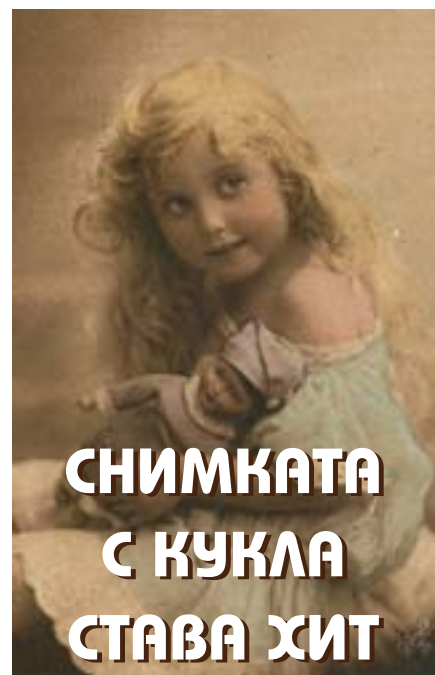
Днес антикварните порцеланови кукли също са скъпи и рядко се предлагат на аукциони. Стуват от стотици до десетки хиляди евро.

Арт-къща „Куклите“ представя една уникална за България изложба – на порцеланови кукли, изработени във фабриките на Германия през 19-ти и началото на 20-ти век. По онова време порцеланът бил скъп материал, затова с порцеланови кукли са могли да си играят само децата на богатите. Представителите на средната класа могли да се сдобият с „полуфабрикат“ - куклена гла-

ва, към която сами да си направят тяло и ушият грехи. Днес антикварните порцеланови кукли също са скъпи и рядко се предлагат на аукциони. Стуват от стотици до десетки хиляди евро.

Петър Еневски започва да ги събира парче по парче – следи европейските сайтове за продажба на старинни кукли и части, купува и започва да ги сглобява. От интернет се научава и как да реставрира куклите.

Повечето са типични представителки на времето си – от неглазиран порцелан (biscuit), изработени във фабриките в района на Тюрингия около 1880-1910.

През 1908 г. фабриката „Камер и Райнхардт“ създава първата лийния кукла „бебе“ - по модел на 6-месечно истинско бебе. Голяма част са със спящи очички, усмихнати или нацупени личица.

В началото на 20-ти век става много модерно децата на заможните да се снимат във фото с любимата си кукла, облечени кокетно като нея. Важен елемент в облеклото на децата тогава са били панделките в косата, а прическата – да е на масури. Куклите, разбира се, следват модата на времето – късно викторианство и бел епок. Някои производители пускат серии от кукли с размери на деца – така куклата се превръща в приятелка на момиченцето. От фотографите, съхранени от това време, се вижда отношението на децата към куклите им – като към оухотворени същества.

КУКЛИТЕ И МОДАТА

Порцелановите кукли всъщност отразяват модата от периода 18 - 20 век. Те са използвани като умалени манекени - за представяне на модерни облекла и аксесоари. Според тогавашната практика, когато една дама иска да си поръча тоалет от известен дизайнер (кутюрие), са ѝ изпращали модел на роклята, направен върху кукла. Ако дамата хареса тоалета, си го поръчва, а куклата остава за малката ѝ дъщеря.

ХАРАКТЕРНИ – така производителите наричат куклите с ярко изразена индивидуална емоция – плачещи, смеещи се. Те са предвестници на съвременните авторски художествени кукли. Първите образци се появяват в края на 19 век, но по-масово в Германия се пускат на пазара след 1900 г. Замечтана, смееща се, опечалена, плачеща, самодоволна - всяка компания се опитвала да намери собствен, неповторим образ, с лице, което да заинтригува, удиви, дори шокира. В началото имало интерес, но с времето се установява, че децата предпочитат обичайните кукли, с „неутрално“ изражение. Характерната кукла ограничавала детското въображение и възможността за игра. Производителите пуснали кукли със „сменяеми“ изражения - своеобразна кукла-конструктор с две, дори три лица, съчетаващи различни емоционални състояния. Появил се модел на бебе с три лица - усмихнато, плачещо и спящо. Но този тип кукли не се налагат на пазара и фабрикантите спират производството им.

ПОРТРЕТНИТЕ

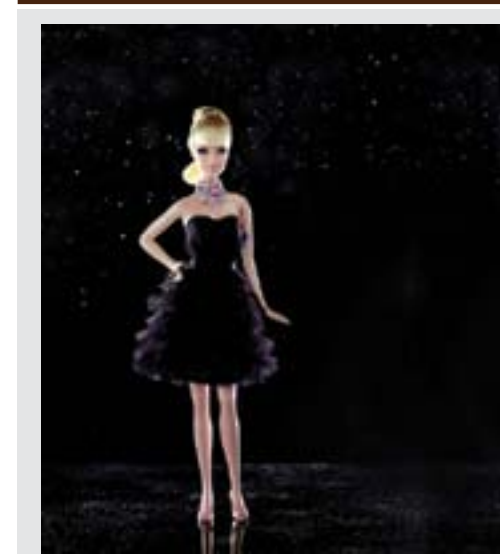
кукли се правят по образа на живял или жив човек. След като британската кралица Виктория (1837 - 1901 г.) поръчала кукли с образите на нейните деца, много светски дами последвали примера ѝ. Серийното производство на портретни кукли започнало през втората половина на 19 век, като успех на немските производители бележи пуснатата портретна кукла на кралица Луиза.

*Продължава на стр. 7***ИСТОРИЯТА НА НЕМСКИТЕ КУКЛИ**

Първите кукли от порцелан са създадени през 1830 г., а пикът на производството им е в периода 1850 - 1890 г., като в Германия се налага масовото производство на глави и сглобяването на целите кукли. Тялото, често и крайниците, са произвеждани от естествена кожа, текстил, гърво, композит, папие маше.

Много от немските фабрики са възникнали като производители на посуда и други изделия от порцелан и чак през 1830 г. започва производството на кукли и куклени глави. Тези кукли стават предпочитани по това време, защото изглеждат по-изящни и истински от направените от гърво, композит, текстил, восък, глина. Още повече популярност придобиват с „откриването“ на висококачествения цветен „бисквит“ (вид порцелан), който от 1870 г. започва широко да се използва за производство на глави и ръце.

В началото повечето кукли били правени да изглеждат като зрели жени. Служили са за украса в домовете на богатите фамилии. Изработвали се серии кокетки, порт-

Продължава на стр. 6

Най-скъпата кукла в света, с диамантена огърлица за 300 000 \$

Кукла от колекцията на Демис Мур

**ТЮРИНГИЯ –
КУКЛЕНАТА
СТОЛИЦА
НА ЕВРОПА**

Порцелановите кукли от негласно порцелан през 19-и век са произвеждани от десетки фабрики в Тюрингия. Това е осигурявало работа на почти всички семейства в областта и може да се определи като занаятчийството на местното население. Частите се изготвяли в местните домове - едно семейство, например, прави само косите, друго - облеклото, трето - обувките и т.н. После се събират и сглобяват като завършени кукли във фабриката. И днес могат да се посетят такива домове в немските градове Зонеберг и Кьопелсдорф. Една от най-богатите колекции в света на тюрингски порцеланови кукли се намира в град Зонеберг, в Музея на немските играчки - един от най-старите и големи немски и световни музеи на играчките.

По-голямата част от куклите - 90 % от продукцията била произвеждана за Америка. На вратлето на куклите, под косите, е написано

*Продължава на стр. 6***КОЛКО СТРУВАТ?**

Стойността на една антикварна немска кукла се определя от годината на производство – колкото по-стара, толкова по-скъпа, материала, името на производителя, количеството бройки на модела, оригиналността и състоянието ѝ. Моделите, произведени в по-големи количества, които по-лесно могат да се намерят, имат и по-достъпна цена. Но някои струват стотици хиляди долари! Колекционерите следят разпродажби на антиквариатите, обикалят пазарите за стари вещи в лов за съкровища.

За да се определи възрастта на гадена кукла или куклена главица, експертите се ориентират по цвета и качеството на порцелана - колкото е по-стар, толкова е по-светъл. След навършването на 25 години от производството, куклите добиват статут на антикварни.

РЕТРО ФОТОСЕСИЯ

Всяка събота в АРТ-КЪЩА **Куклите**

Всяка събота в Арт-Къща „Куклите“ можете да направите семейна ретро фотосесия или снимки на вашето дете с любимата му кукла, играчка. Времето отлита - но снимките остават! Музеят ни разпола-

га с необходимия реквизит и фотограф-художник. Сесията се прави само с предварително записване.

Телефони за записване:
0888 86 09 34 и 0884 72 62 53

МЪЖЕТЕ СА НАЙ-СТРАСТНИТЕ КОЛЕКЦИОНЕРИ

Едно от най-разпространените хобита в света е колекционирането на кукли и играчки - както от жени, така и от мъже. Именно мъжете са основателите на тази индустрия и те са тези, които са „измислили“ куклите. Интересът към колекционирането на кукли днес не стихва, напротив – запалени ценители от цял свят непрекъснато търсят модели, части, детайли, разменят си информация чрез нета, дават си съвети, подкрепят се. Може би заради това и цената на куклите расте. Пленниците на това хоби много често търсят за попълване на колекциите си именно немски и френски кукли от порцелан от втората половина на 19 век.

Колекционирането на кукли е страст и на жени, и на мъже, като мъжете са повече! Събирачите на кукли са повече от филателистите, а този вид колекции по света са толкова престижни, колкото и на картини. Актьорът Дъстин Хофман например събира играчки – има над 7000 плюшени мечета. Холивудската актриса Деми Мур има колекция от над 2000 кукли на стойност над 1 милион долара. Тя притежава една от най-скъпите кукли - порцеланова фигурка, облечена в грехи на „Долче и Габана“, продадена по време на благотворителен пазар на

Продължава на стр. 7

Дъстин Хофман и Деми Мур са сред най-известните личности, колекциониращи играчки

ДЕСЕТКИ ФАБРИКИ БЪЛВАТ ИГРАЧКИ В КРАЯ НА XIX ВЕК

„Арманг Марсей“ (Armand Marseille) е един от най-известните производители не само на порцеланова посуда, но и на кукли от бисквит. През 1910 г. те създават известната кукла „Кралица Луиза“. Често куклите на „Арманг Марсей“ имат сходство с децата на известни съвременници - политици, учени, писатели. През 1938 г. фирмата замира - на Хитлерова Германия не са били нужни кукли. През 1947 г. се възражда, но не за дълго - новата власт също не обича да играе с кукли.

„Камер и Райнхардт“ (Kaettner &

Reinhardt) е основана от скулптуромоделиер Ернст Камер и магната Франц Райнхард. Определяни са като най-крупните производители в куклената столица Тюрингия. В периода 1886 - 1909 г. са произвеждали само кукли – „деца“, с глави от бисквит, за очи обикновено използвали стъкло, за коса - мохер, за тяло - композит или козя кожа. След 1909 г. започват да произвеждат кукли с костюми на различни професии. Най-вече са известни със своите персонажни кукли, като през 1908 г. създават куклата-бебе - по модела на 6-месечно бебе,

Продължава на стр. 8

ЗА КОЛЕКЦИОНЕРА И РЕСТАВРАТОР

ПЕТЪР ЕНЕВСКИ

Петър Еневски с една от своите кукли

Петър Еневски е завършил социална педагогика. Работи като социален работник. Владее немски език. Има 21-годишна дъщеря, която харесва хобито на баща си – да реставрира порцеланови кукли и го насърчава да продължава да се занимава.

„Никога не съм се занимавал със скулптуриране. Преди пет години,

разглеждайки снимки в мрежата, попаднах на това интересно хоби и се заинтересувах. Уж на шега, купих първия си комплект за сглобяване на винтидж кукла. Такива се продават в сайтовете за любители. Запалих се и започнах да правя кукли от части. При едно поредно търсене на елементи за съвременните ми кукли, попаднах на глава с прекрасна усмивка и огромни очи. Оказа се репродукция на антикварна немска кукла. Не успях да си я закупя, но ме заинтригува. Стана ми интересно как би изглеждала на живо. Защото това не бе само порцеланова кукла, а и парченце история от човешката култура и занаяти. Тъй като тези кукли не са евтини, частите за тях събирам с месеци и години. Първо купувам глава, после тяло, изработвам коса... Научих откъде да се сдобивам с антикварни или винтидж грехи, повечето от които са били на оригинални кукли и така моите красавици получиха истински завършен вид. Когато реша да си почивам, започвам да сглобявам, лепя и реставрирам. Удивително е да видиш как сътворяваш един „живот“ от нищото! Накрая резултатът е красиво създание, което сякаш иска да ти каже нещо...”

Първата реставрирана кукла на Петър

Беше една малка синеока девойка с номер 390 на „Арманг Марсей“. Когато малката главичка - без коса тогава, се озова в ръцете ми, онемях от изненада колко нежна и красива е! Дълго чаках, докато се сдобия с точното по размери тяло от композит. Сега тя е толкова чаровна и усмихната, разперила малките си ръчички! Лъчезарна и грациозна с новата си прическа от малки стегнати масурчета. Нарекох я Луиза.

Луиза в завършен вид

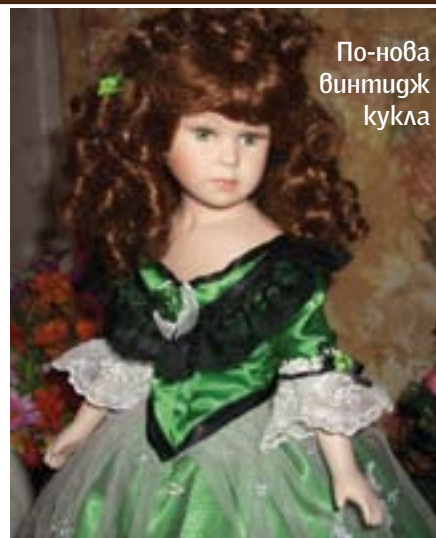

ТЮРИНГИЯ – КУКЛЕНАТА СТОЛИЦА НА ЕВРОПА

Продължава от стр. 3

името на фабриката, номер, който показва количеството бройки от дадената серия и евентуално името на куклата. Антикварните порцеланови кукли се определят като музейна рядкост. Германия има традиции и голям дял в световния бизнес с производство на порцеланови кукли, като немската област Тюрингия дори е наричана „куклена столица“.

Към 1938 г. фабриките за кукли започват да се закриват - на Хитлерова Германия не са били нужни играчки, а оръжия. През 1947 г. производството се възражда, но не за дълго - новата власт също не обича да играе с кукли.

По-нова
винтидж
кукла

ИСТОРИЯТА НА НЕМСКИТЕ КУКЛИ

Продължава от стр. 2

ретни, персонажни, с флиртуващи очи и пр. Косата на първите порцеланови „дами“ е била „отлята“, после започват да я правят като перука, от истинска коса или от мохер. Тялото се изработвало от композит или козя кожа.

Кукли от
колекцията
на
Петър
Еневски

Кукли от
колекцията
на
Петър
Еневски

ВИДОВЕ КУКЛИ

Продължава от стр. 2

ПЕРСОНАЖНИТЕ кукли стават най-масовите. Те съчетават индивидуални с типични черти, което придава „одухотворено“ лице на куклата. Пример за типична персонажна кукла е т.нар. „Vue-Lo“, произвеждана от 1922-1930 г., като образът на куклата е максимално близък до този на истинско бебе-младенец. С появата си тази кукла дава началото на масово про-

извежданите кукли, тъй като до тогава са се правели само разкошни принцеси, предназначени за децата на богатите.

С ФЛИРТУВАЩИ ОЧИ - те не само се затварят, но и леко се завъртат наляво или надясно при наклон на главата. Това е изобретение на Ото Ханс (Otto Hans), който имал малка фабрика. Патент на този модел кукли обаче придобива „Камер и Райнхардт“. Има колекционери, които събират само този тип кукли.

МЪЖЕТЕ СА НАЙ-СТРАСТНИТЕ КОЛЕКЦИОНЕРИ

Продължава от стр. 4

кукли през 1996 г. за 55 000 долара. Актрисата едва успява да се сдобие с куклата - сред наддаващите са богати японски колекционери, които

не жалят средства за кукли.

У нас колекционерите на кукли са десетки и повечето са мъже. Много от тях не обичат да се афишират и пазят колекциите си в домовете си – далеч от чужди очи.

Първата реставрирана кукла на Петър

Продължава от стр. 5

Беше ми смешно като чета как гругите колекционери кръщават всичките си кукли, но дойде и до моята глава.

Да, наистина са скъпо удоволствие, но тъй си заслужава тръпката да дадеш нов живот на тези стари кукли. Да ги покажеш на хората, за да съзрат красотата и очарованието на отминалите времена. На една отминала епоха, в която нашите предци са живеели по-спокойно и са намирали време да създават чудни неща, които да им дават настроение и желание да направят живота си по-приятен. Вярвам, че тази изложба ще провокира у хората интерес и любов към немските антикварни кукли и тук, в България.

ДЕСЕТКИ ФАБРИКИ БЪЛВАТ ИГРАЧКИ В КРАЯ НА XIX ВЕК

Производителите на порцеланови сервизи стават майстори на кукли

Продължава от стр. 4

с порцеланова глава и рисувани очи.

„Йохан Кестнер“ (J. D. Kaestner Jr. Co.) е известен немски

производител на кукли от порцелан и бисквит. Един от първите производители на кукли в Европа, като още през 1820 г. компанията пуска цели линии играчки - от гърво, папие маше и собствена необичайна смес - сено, гипс, слама, кора. Фабриката е толкова успешна, че през 1846 г. осигурява работа на 3/4 от населението на областта. Това е една от малкото компании, които произвеждат самостоятелно всички елементи за кукли. Влиянието на собственика добива такива размери, че го наричат „Крал Кестнер“.

„Симон и Халбиг“ (Simon & Halbig) е една от крупните немски производители на куклени глави от порцелан и бисквит. Фабриката е създадена на основата на една от най-старите немски манифактури за порцелан, съществувала още от 1839 г.

„Шонау и Хофмайстер“ (Schonau & Hoffmeister) е известна и като Бургрунска порцеланова фабрика. Основана е от Артур Шонау и Карл Хофмайстер през 1901 г. От 1907 г. двамата партньори се разминават в представата си за вида на порцелановите глави за своите кукли. Хофмайстер настоява за производство на кукли с раменна плоча на главата, докато Шонау иска да произвежда кукли с гнездовидни глави. Тъй като не успяват да разрешат спора, Карл Хофмайстер напуска дружеството и Артур Шонау става едноличен собственик.

„Хойбах Кьопелсдорф“ (Heubach Koppelsdorf) е известен немски производител на кукли и куклени глави

от бисквит. През 1919 г. се обединява с фирмата „Арманг Марсей“: Имат своя естетика и куклите им са търсени. Правят интересен експеримент като пускат на пазара кукла-циганка, кукла с две лица - радост и тъга и пр.

„Хайнрих Вортман и Макс Хангверк“ (Heinrich Vortmann and Max Handwerck) са известни най-вече със своята кукла бебе „Елит“ - направена изцяло от порцелан. Те пускат и серия кукли бебе „Елит“ с флиртуващи очи.

„Хайнрих Хангверк“ (Heinrich Handwerck) е друга популярна марка. Главите на тази марка кукли са били проектирани единствено от Хангверк, но произвеждани от „Симон и Халбиг“ и се отличават с високо качество и фина изработка. Един от известните продукти на производителя е кукла - японка - момичета с кимоно, създадена по собствени скици от художниците на фабриката.

АРТ-КЪЩА

Куклите

www.arthouse-kuklite.com

МУЗЕЙ, ГАЛЕРИЯ, ТВОРИЛНИЦА

София, ул. „Цар Самуил“ 34, етаж 1-2

www.arthouse-kuklite.com tvorilnizi@abv.bg

Тел. 0888 86 09 34, 0884 72 62 53, 0886037602

Работно време: Вторник - Събота 13.00-19.00 ч.
При организирани посещения дните и часовете се уговарят индивидуално.

Билет за музея с беседа и картичка: 3.00 лв
Цена на модул за работа в Творилницата: 20.00 лв
Отстъпки за групови посещения

Страниците подготвиха:

Петя АНГЕЛОВА, Жени КОСТАДИНОВА
Петър ЕНЕВСКИ

Благодарим на Петър Еневски за предоставените снимки и материали.